

Тимур ЛОСКУТОВ,
старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ГЕНЕЗА ЗАКОНОДАВСТВА ТА ТЕОРЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ, ЩО ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ СЛІДЧИМ

Метою Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, яка схвалена в 2006 році (далі – Концепція 2006 р.), є забезпечення становлення в Україні судівництва як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд.

Концепція встановлює, що справедлива судова процедура є визначальним складником верховенства права. Така процедура має бути створена на засадах законності, рівності учасників процесу перед законом і судом, змагальності, диспозитивності, гласності, відкритості та обов'язковості виконання судових рішень¹.

З метою забезпечення рівності сторін у кримінальному процесі необхідно є реалізація принципу змагальності не тільки на стадії судового розгляду, а й на стадії дізнання та досудового слідства².

Тому через два роки у Концепції реформування кримінальної юстиції України, яка була ухвалена у 2008 році (далі – Концепція 2008 р.), визначено, що одним із принципів, на якому має будуватись кримінальна юстиція України, є процесуальна рівність сторін у кримінальному провадженні³.

¹ Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схвалена Указом Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 19 – С. 23–26.

² Там само – С. 30.

³ Концепція реформування кримінальної юстиції України, схвалена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 27 – С. 23.

Включення цих положень до концепцій є свідченням того, що питання щодо реалізації змагальності у кримінальному процесі України залишаються невирішеними.

Російський процесуаліст О. Смирнов, досліджуючи моделі кримінального процесу, вказує, що змагальний процес – продукт ідеальної типології. Проте змагальна модель є необхідною з практичної точки зору. На думку автора, змагальний кримінальний процес як цілісна система в реальності не існує, але окремі його елементи наявні в рамках конкретних форм судочинства, абсолютно реальні і підкоряються закономірностям, що описані змагальною моделлю. У сучасному кримінальному процесі змагальні «хромосоми» мають домінуюче значення, а дана модель відіграє роль еталона, політичного критерію демократичності, цивілізованості і справедливості судочинства. Автор зазначає, що однією з ознак змагального кримінального процесу є наявність двох протилежних сторін – обвинувачення (кримінального переслідування) і захисту. Це є необхідним, оскільки для будь-якої змагальності потрібні, як мінімум, два суб'єкта, що конкурують¹.

У Концепції 2008 р. зазначено, що кримінальне переслідування – це ключова процесуальна функція прокурора, яка полягає у висуванні від імені держави обвинувачення, направленні кримінальної справи до суду, підтриманні державного обвинувачення в суді, участі у перегляді судових рішень у кримінальних справах в апеляційній та касаційній інстанціях².

Щодо реалізації функції кримінального переслідування прокурором питань не виникає. Зрозуміло, що прокурор іманентно є переслідувачем у кримінальному процесі, чого не можна однозначно сказати про слідчого, кримінально-процесуальна функція якого залишається невизначеною. Така ситуація не сприяє досягненню мети кримінального процесу, в якому все більше стає змагальних елементів на всіх стадіях.

Визнання змагальної форми кримінального процесу на стадії досудового розслідування має здійснюватись шляхом закріплення у законодавстві функції кримінального переслідування, яка здійснюється слідчим, що буде відповідати фактичному стану кримінально-процесуальних відносин. Це впливає із того, що слідчий як представник держави виконує функцію боротьби зі злочинністю, яка у межах кримінального процесу переходить у функцію кримінального переслідування.

Виконання слідчим функції кримінального переслідування узгоджується з Концепцією 2008 р., у якій встановлено, що досудове розслідування злочинів повинно мати єдине функціональне призначення. Досудове розслідування має бути позбавлене зайвої формалізації та дублювання функцій³. Тому задля підвищення ефективності кримінальної юстиції для забезпечення прав

¹ Смирнов А.В. Модели уголовного процесса / А.В. Смирнов. – СПб.: Наука, Издательство «Альфа», 2000. – С. 18.

² Концепція реформування кримінальної юстиції України, схвалена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 27 – С. 22.

³ Там само. – С. 25.

і свобод людини необхідно комплексно дослідити питання щодо кримінального переслідування, яке здійснюється слідчим.

Метою цієї статті є дослідження генези законодавства та теоретичних уявлень про кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим. Досягнення зазначеної мети обумовлює виконання таких завдань: 1) аналіз законодавства про кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим; 2) дослідження теоретичних уявлень про кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим.

Проаналізуємо розвиток законодавства щодо функції кримінального переслідування, яке здійснюється слідчим.

У Статуті кримінального судочинства 1864 р. (далі – СКС)¹ містився термін «судове переслідування», під яким розумілось провадження у справі. Так, ст.ст. 2, 5, 16, 27, 356, 1034 СКС визначали як осіб, які могли порушувати та провадити судове переслідування, так і випадки зупинення і закриття судового переслідування.

У Кримінально-процесуальному кодексі (КПК) УСРР 1922 р.² вже використовувалось поняття «кримінальне переслідування», яке також ототожнювалось з провадженням у кримінальній справі. Так, у ст. 4 кримінально-процесуального закону були визначені випадки припинення кримінального переслідування, а у ст. 9 Кодексу закріплювався обов'язок прокурорів порушувати кримінальне переслідування перед судовими і слідчими органами з будь-якого факту вчиненого злочину, що підлягає покаранню.

У КПК УСРР 1927 р.³ не змінилося ставлення законодавця до поняття «кримінальне переслідування», під яким знову ж розумілось провадження у справі. Так, у ст. 113 зазначалось, що попереднє слідство повинно бути закінчено протягом двох місяців з моменту порушення кримінальної справи, включаючи строк направлення прокурором справи до суду або припинення кримінального переслідування.

Чинні нормативно-правові акти України (Конституція України, КПК⁴, Закон України від 20 грудня 1990 р. «Про міліцію»), що регламентують діяльність слідчого, не визначають поняття «кримінальне переслідування». Цей факт вказує на невідповідність чинного законодавства фактичному змісту діяльності слідчого, основним напрямом якої є кримінальне переслідування.

У прийнятому 13 квітня 2012 року Кримінальному процесуальному кодексу України лише раз зустрічається термін «кримінальне переслідування» (ст. 542)⁵, але зміст його не розкривається.

¹ Уставъ уголовного судопроизводства. – Изд. XII-е (Св. зак. 1876 г. Т.XV), 1876. – 545 с.

² Уголовно-процессуальный кодекс УССР. – Харьков: Юридическое издательство Наркомюста УССР, 1925. – 123 с.

³ Уголовно-процессуальный кодекс УССР. – Харьков: Юридическое издательство Наркомюста УССР, 1927. – 126 с.

⁴ Після внесення змін 1 липня 2010 р. до КПК України в ньому двічі зустрічається термін «кримінальне переслідування» без розкриття його змісту (ст.ст. 48, 167).

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>.

Термін «кримінальне переслідування» використовується у міжнародно-правових документах, які (ст. 1 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р.¹, ст. 1 Європейської конвенції про видачу 1957 р.², ст. 7 Європейської конвенції про припинення тероризму 1977 р.)³ містять термін «кримінальне переслідування», але зміст його не визначають.

КПК різних держав по-різному визначають кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим. Так, п. 55 ст. 5 КПК Російської Федерації⁴, ухваленого 18 грудня 2001 р., визначає кримінальне переслідування як процесуальну діяльність, яка здійснюється стороною обвинувачення (слідчим та ін.) з метою викриття підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні злочину. З іншого боку, ч. 2 ст. 21 КПК Російської Федерації «Обов'язковість здійснення кримінального переслідування» доповнює зміст кримінального переслідування, яке здійснюється слідчим, заходами із встановлення події злочину.

У ч. 2 ст. 36 КПК Республіки Білорусь 1999 р.⁵ зазначено, що слідчий повинен здійснювати кримінальне переслідування особи, щодо якої зібрані достатні докази, які вказують на вчинення нею злочину, шляхом притягнення її як обвинуваченого, пред'явлення обвинувачення, застосування щодо неї запобіжного заходу, передачі справи прокурору для направлення до суду.

КПК Республіки Казахстан 1997 р.⁶ у ч. 3 ст. 64 встановлює, що слідчий повинен здійснювати кримінальне переслідування особи, щодо якої зібрані достатні докази, які вказують на вчинення нею злочину, шляхом притягнення її як обвинуваченого, пред'явлення обвинувачення, обрання запобіжного заходу, складання обвинувального висновку.

У п. 85.1 КПК Азербайджанської Республіки 2000 р.⁷ зазначено, що під час здійснення кримінального переслідування слідчий приймає необхідні процесуальні постанови, проводить слідчі дії або інші процесуальні дії, керуючись вимогами закону і ґрунтуючись на вказівках прокурора і на власному внутрішньому переконанні.

Оригінальне визначення кримінального переслідування дано в КПК Чеської Республіки (зі змінами від 1 січня 1998 р.)⁸, який розкриває кримінальне

¹ Международные акты о правах человека: Сб. док. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА М), 2000. – С. 596.

² Там само. – С. 589.

³ Там само. – С. 604.

⁴ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. – М.: Ось-89, 2008. – С.10.

⁵ Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь. Принят Палатой представителей 24 июня 1999 года. Одобрен Советом Республики 30 июня 1999 года: Текст Кодекса по состоянию на 15 сентября 2004 г. – Минск: Амалфея, 2004. – С. 33–34.

⁶ Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. – Алматы: Издательство НОРМА-К, 2002. – С. 30.

⁷ Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики (вступил в силу с 1 сентября 2000г) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.helionprime.az/download.php?sened=dawn%2Flegislation%2Fru%2F%2F%D3%E3%E%EB%E%2%ED%E%EF%F0%E%F6%E5%F1%F1%F3%E0%EB%FC%ED%FB%E9+%EA%E%4%E5%EA%F1+%C0%E7%E5%F0%E1%E0%E9%E>.

⁸ Уголовно-процессуальный кодекс Чешской Республики (с изменениями от 01.01.1998г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pdfqueen.com/pdf/cz/czech-criminal-procedure-code>.

переслідування через часові межі його здійснення. Так, у п.12 під кримінальним переслідуванням у попередньому слідстві розуміють період від початку кримінального переслідування при необхідності проведення невідкладних слідчих дій і дій, які неможливо повторити, до пред'явлення обвинувачення в суді, направлення справи іншому органу, закриття або зупинення кримінального переслідування до пред'явлення обвинувачення.

Отже, у іноземному законодавстві до змісту функції кримінального переслідування, яка здійснюється слідчим, включені такі складові: 1) встановлення події злочину; 2) викриття особи у вчиненні злочину; 3) застосування до особи запобіжного заходу; 4) притягнення особи як обвинуваченого; 5) пред'явлення обвинувачення; 6) складання обвинувального висновку; 7) прийняття необхідних процесуальних постанов та провадження слідчих дій; 8) передача справи прокурору для направлення до суду.

При такому розумінні кримінального переслідування, яке здійснюється слідчим, останнє перетворюється на щось розпливчате, позбавлене практичного значення в умовах змагального кримінального процесу.

Тепер розгляньмо теоретичні уявлення про кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим.

Дореволюційний період.

О. Квачевський вживав терміни «кримінальне переслідування», «обвинувачення», «кримінальний позов» у однаковому значенні¹. І. Вікторський також ставив знак рівності між кримінальним переслідуванням, обвинуваченням і викриттям обвинувачених у суді².

В. Случевський вказував, що кримінальний позов включає порушення кримінального переслідування (відкриття позову) і викриття обвинуваченого перед судом³.

На думку І. Фойницького, порушення кримінального переслідування є актом обвинувачення. Особа стає обвинуваченим після порушення кримінального переслідування, що відкриває кримінальний позов. Цей автор писав, що кримінальне переслідування є складовою обвинувачення, тому організація останнього охоплює організацію першого. Провадження у справі починається після визнання відповідності обвинувачення певним юридичним вимогам⁴.

М. Гернет, А. Коні, В. Случевський, М. Таганцев, проаналізувавши залежність початку провадження від обвинувачення, що виходило не від держав-

¹ Квачевский А.А. Об уголовном преследовании, дознании и предварительном исследовании преступлений по судебным уставам 1864 года. Теоретическое и практическое руководство / А.А. Квачевский. – СПб.: Тип. Ф.С. Сущинского, 1866. – Т. 1. – С. 13; Пикалов И.А. О состязательности уголовного процесса / И.А. Пикалов // Закон и право. – 2004. – № 5. – С. 56–58.

² Викторский С.И. Русский уголовный процесс / С.И. Викторский. – М.: Казенная железнодорожная типография Московского узла, 1911. – С. 159.

³ Случевский В.К. Учебник русского уголовного процесса. Судостроительство – судопроизводство / В.К. Случевский. – СПб.: Тип. М.М. Стасюлевича, 1910. – С. 501.

⁴ Фойницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства: В 2 т. / И.Я. Фойницкий. – СПб.: АЛЬФА, 1996. – Т. 2. – С. 10–12.

них органів, дійшли висновку, що назву останнього необхідно замінити на «оголошення» особи у вчиненні злочину¹.

М. Муравйов вважав поняття «кримінальне переслідування» ширшим за поняття «обвинувачення». Кримінальне переслідування включає обвинувачення як процесуальний момент². На думку цього автора, до змісту кримінального переслідування входить як діяльність з викриття винної особи у вчиненні злочину, так і діяльність із розкриття злочину³.

Отже, можна констатувати, що теоретичні уявлення дореволюційних вчених-процесуалістів про кримінальне переслідування були досить різноманітними. Представники дореволюційного періоду науки кримінального процесу не наділяли органи слідства функцією кримінального переслідування. Вчені-процесуалісти були зосереджені на дослідженні категорій «кримінальне переслідування», «обвинувачення», «кримінальний позов». Тому під кримінальним переслідуванням науковці розуміли обвинувачення, кримінальний позов, провадження у справі, діяльність з розкриття злочину, викриття винної особи.

Радянський період.

У радянський період питання кримінального переслідування комплексно досліджував М. Строгович, який писав, що кримінальне переслідування – це обвинувачення як процесуальна функція, тобто обвинувальна діяльність⁴.

Кримінальне переслідування – це складна діяльність, яка пов'язана з тим, що особа, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування, ставиться в становище обвинуваченого по кримінальній справі і до неї застосовуються різні примусові заходи⁵. М. Строгович вважав, що всі дії слідчого, спрямовані на викриття особи, обвинуваченої у вчиненні злочину, становлять собою кримінальне переслідування⁶. Персоніфіковане кримінальне переслідування визнавали також Р. Рахунов⁷ та М. Панга⁸.

О. Ларін розглядав кримінальне переслідування як кримінально-процесуальну діяльність, яка передуює вирішенню справи та складається з формулю-

¹ Устав уголовного судопроизводства. Систематический комментарий / При участии: сенаторов А.Ф. Кони, В.К. Случевского, Н.С. Таганцева и др.; под общ. ред. М.Н. Гернета. – Вып. III: Ст. 249 – 594. – М.: Изд-во А.И. Мамонтова, 1914. – С. 671.

² *Муравьев Н.В.* Из прошлой деятельности. Статьи по судебным вопросам / Н.В. Муравьев. – СПб.: Тип. М.М. Стасюлевича, 1900. – Т. 1. – С. 533–534.

³ *Муравьев Н.В.* Задачи прокурорского надзора / Н.В. Муравьев // Журнал гражданского и уголовного права. – 1884. – № 7. – С. 1.

⁴ *Строгович М.С.* Курс советского уголовного процесса: В 2 т. / М.С. Строгович. – М.: Наука, 1968. – Т. 1. – С. 194.

⁵ Там само. – С. 192.

⁶ Там само. – С. 225.

⁷ *Рахунов Р.Д.* Возбуждение уголовного дела в советском уголовном процессе / Р.Д. Рахунов. – М.: Гос. изд-во юрид. лит., 1954. – С. 21–25.

⁸ *Панга М.С.* Возбуждение уголовного дела и возбуждение уголовного преследования / П.С. Панга // Вопросы уголовного права и процесса: Сб. статей. – Минск: Изд-во Беларус. гос. ун-та, 1960. – С. 129–145.

вання та обґрунтування висновку про вчинення певною особою конкретно-господарсько небезпечного діяння, яке передбачено кримінальним законом¹.

М. Чельцов припускав можливість кримінального переслідування не тільки індивідуально визначеного, а й невідомого ще обвинуваченого за наявності можливості його встановлення у майбутньому². Прихильником такої думки був і Д. Карев³.

С. Альперт ототожнював терміни «кримінальне переслідування» і «обвинувачення». Під останнім автор розумів засновану на законі процесуальну діяльність, що спрямована на викриття і засудження винної особи, яка вчинила злочин, а також застосування щодо неї заходів покарання або заходів виховного характеру⁴.

Ф. Фаткуллін вважав поняття «обвинувачення» вужчим за поняття «кримінальне переслідування». Обвинувачення спрямоване на викриття особи, яка вже є обвинуваченою, для притягнення її до кримінальної відповідальності. Автор наголошував, що обвинувачення починається лише після притягнення особи як обвинуваченого⁵.

Узагальнивши точки зору вчених, можна констатувати, що у науці кримінального процесу радянського періоду погляди процесуалістів на слідче кримінальне переслідування були неоднаковими і навіть діаметрально протилежними. У поняття «кримінальне переслідування» вкладалися як персоніфіковані, так і неперсоніфіковані ознаки. Науковці цього періоду пов'язували кримінальне переслідування зі статусом підозрюваного, обвинуваченого, застосуванням щодо них заходів процесуального примусу.

П. Елькінд, проаналізувавши неоднакові визначення функції кримінального переслідування, дійшла висновку, що використання останньої для позначення різних видів кримінально-процесуальної діяльності є невиправданим⁶.

Сучасний період.

І. Рогатюк розуміє кримінальне переслідування як дії з доказування події злочину, виявлення особи, що його вчинила, викриття цієї особи у вчиненні злочину, реалізації щодо неї кримінальної відповідальності. Автор визначає кримінальне переслідування як родове поняття, що складається з двох частин – неперсоніфіковане (невизначене) і персоніфіковане (ви-

¹ Ларин А.М. Расследование по уголовному делу: процессуальные функции / А.М. Ларин. – М.: Юридическая литература, 1986. – С. 25.

² Чельцов М.А. Советский уголовный процесс / М.А. Чельцов. – М.: Госюриздат, 1951. – С. 88–89.

³ Карев Д.С. Вопросы уголовного процесса в связи с проектом УПК СССР / Д.С. Карев // Социалистическая законность. – 1954. – № 2. – С. 28–29.

⁴ Альперт С.А. Обвинение в советском уголовном процессе / С.А. Альперт. – Харьков: Городская типография № 16 обласного управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, 1974. – С. 25–26.

⁵ Фаткуллин Ф.Н. Обвинение и изменение его в суде / Ф.Н. Фаткуллин. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1963. – С. 31.

⁶ Элькинд П.С. Сущность советского уголовно-процессуального права / П.С. Элькинд. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1963. – С. 67–68.

значене) переслідування¹. Прихильником такої позиції є Я. Чистоколяний, який пише, що до складу злочину поряд з іншими входять такі елементи, як об'єктивна сторона злочину і суб'єкт злочину. Особа (суб'єкт злочину) є складовою частиною злочину. Таким чином, переслідуються і злочин, і особа².

Схожу позицію щодо розуміння поняття кримінального переслідування висловив І. Дикарьов, на думку якого, виявлення ознак злочину – це підстава для припущення про існування особи, яка цей злочин вчинила і продовжує становити небезпеку для суспільства. Із цієї презумпції випливає необхідність кримінального переслідування³.

О. Чепурний вказує, що кримінальне переслідування здійснюється з метою встановлення факту і обставин вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом, і особи, яка його вчинила, а також для забезпечення застосування щодо такої особи покарання або інших заходів кримінальної відповідальності або примусових заходів медичного чи виховного характеру⁴.

Н. Щегель відносить до змісту кримінального переслідування прийняття слідчим такого процесуального рішення, як порушення кримінальної справи⁵. Прихильники такої позиції уточнюють, що функція кримінального переслідування на досудових стадіях здійснюється шляхом порушення кримінальної справи лише проти конкретної особи⁶. Подібної точки зору дотримується Ю. Козубенко, який до змісту кримінального переслідування включає винесення відповідних актів кримінального судочинства, адресованих конкретним учасникам кримінально-процесуальної діяльності і які включають формулювання обвинувачення⁷.

Л. Лобойко зазначає, що слідчий здійснює кримінальне переслідування шляхом провадження слідчих дій та застосування заходів процесуального примусу стосовно особи, щодо якої порушено кримінальну справу, підозрю-

¹ *Рогатюк І.В.* Функція обвинувачення – рушійна сила кримінального процесу / І.В. Рогатюк // *Право України*. – 2002. – № 2. – С. 81.

² *Чистоколяний Я.В.* Конституційні основи діяльності у кримінальному процесі органів, які здійснюють кримінальне переслідування / Я.В. Чистоколяний // *Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. – 2008. – № 4. – С. 279.

³ *Дикарев І.С.* Объект публичного уголовного преследования и значение его правильного определения / И.С. Дикарев // *Правоведение. Известия высших учебных заведений: Научно-теоретический журнал*. – 2007. – № 2. – С. 70.

⁴ *Чепурний О.О.* Кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О.О. Чепурний. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – С. 14.

⁵ *Щегель Н.І.* Кримінальне переслідування: зміст та форма: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Н.І. Щегель. – К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2007. – С. 16.

⁶ *Соловьев А.Б.* Функция уголовного преследования в досудебных стадиях процесса / А.Б. Соловьев / *Прокуратура и правосудие в условиях судебно-правовой реформы*. – М.: Изд-во НИИ проблем укрепления законности и правопорядка, 1997. – С. 144.

⁷ *Козубенко Ю.В.* Уголовное преследование: деятельность по реализации норм права или одна из форм этой деятельности / Ю.В. Козубенко // *Правоведение*. – 2005. – № 3. – С. 108.

ваного та обвинуваченого¹. Персоніфіковане кримінальне переслідування повністю узгоджується із принципами змагального кримінального процесу, тому що дія презумпції невинуватості можлива лише стосовно певної особи, і тільки конкретна особа може мати право на захист. З таким розумінням кримінального переслідування, яке здійснюється слідчим, погоджуються як українські², так і російські процесуалісти³.

С. Прилуцький під кримінальним переслідуванням, яке здійснюється слідчими органами, розуміє діяльність із встановлення причетності особи до вчинення злочину⁴.

Д. Борзих вказує, що під кримінальним переслідуванням у кримінально-процесуальному аспекті слід розуміти практично всю діяльність, яка здійснюється стороною обвинувачення, в тому числі і саме обвинувачення як таке⁵. Прихильником такої позиції є О. Губська⁶.

С. Матієк визначає обвинувачення (кримінальне переслідування), яке здійснюється слідчим, як обов'язкову діяльність із об'єктивного дослідження обставин справи, з'ясування тих із них, що пом'якшують або обтяжують відповідальність⁷. Проти такої позиції виступає І. Пікалов, який зазначає, що виконання функції кримінального переслідування фактично виключає можливість об'єктивного, повного, а головне – всебічного розслідування кримінальної справи. Розслідування набуває одностороннього обвинувального ухилу. Одним із засобів уникнення такого ухилу є принцип змагальності кримінального процесу⁸.

Л. Малахова та М. Мельников вважають, що функція кримінального переслідування є напрямом кримінально-процесуальної діяльності, який охоплює розкриття злочинів⁹.

¹ Лобойко Л.М. Стадії кримінального процесу: Навч. посібн. / Л.М. Лобойко. – Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України, 2004. – С. 49.

² Нагорський Ф.М., Осауленко О.А. Дія принципу презумпції невинності стосовно суб'єктів кримінального переслідування осіб, які викриваються у вчиненні злочину / Ф.М. Нагорський, О.А. Осауленко // Зовнішня торгівля: право та економіка: Збірн. наук. праць. – Вип. 2. Ч. 2. – К.: УАЗТ, 2002. – С. 101.

³ Крюков В.Ф. Уголовное преследование и прокуратура / В.Ф. Крюков // Российская юстиция. – 2007. – № 3. – С. 32; Жук О.Д. О понятии и содержании функции уголовного преследования в уголовном процессе России / О.Д. Жук // Законодательство. – 2004. – № 2. – С. 80.

⁴ Прилуцький С.В. Кримінальне переслідування: теоретико-правовий зміст та проблеми співвідношення / С.В. Прилуцький // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 8. – С. 66.

⁵ Борзих Д.В. Функція кримінального переслідування / Д.В. Борзих // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2008. – № 4. – С. 43.

⁶ Губська О. Поняття закриття кримінальної справи та закінчення кримінального переслідування / О. Губська // Підприємництво, господарство, право. – 2008. – № 4. – С. 111.

⁷ Матієк С. Щодо визначення поняття «обвинувачення» / С. Матієк // Вісник прокуратури. – 2002. – № 5. – С. 57.

⁸ Пікалов І.А. О состязательности уголовного процесса / И.А. Пикалов // Закон и право. – 2004. – № 5. – С. 56.

⁹ Малахова Л.И. Функция уголовного преследования как вид процессуальной деятельности / Л.И. Малахова // Российский следователь. – 2003. – № 7. – С. 26; Мельников Н. Уголовное преследование как самостоятельная государственно-властная деятельность прокуратуры / Н. Мельников // Уголовное право. – 2004. – № 4. – С. 109.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку науки кримінального процесу слідче кримінальне переслідування українськими і російськими процесуалістами розуміється по-різному. Вчені цього періоду слідче кримінальне переслідування ототожнюють з порушенням кримінальної справи, у тому числі проти особи, винесенням актів обвинувального характеру, провадженням слідчих дій та застосуванням заходів процесуального примусу, об'єктивним розслідуванням кримінальної справи, розкриттям злочинів. Така ситуація не сприяє забезпеченню прав і свобод осіб, які переслідуються органами досудового слідства.

У результаті здійсненого у цій статті дослідження можна зробити такі висновки:

1. Чинні нормативно-правові акти України, що регламентують діяльність слідчого, не визначають поняття «кримінальне переслідування».

В іноземному законодавстві до змісту функції кримінального переслідування, яка здійснюється слідчим, включені такі складові: 1) встановлення події злочину; 2) викриття особи у вчиненні злочину; 3) застосування до особи запобіжного заходу; 4) притягнення особи як обвинуваченого; 5) пред'явлення обвинувачення; 6) складання обвинувального висновку; 7) прийняття необхідних процесуальних постанов та провадження слідчих дій; 8) передача справи прокурору для направлення до суду.

2. Теоретичні уявлення про кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим, у різні періоди були різними.

Представники дореволюційного періоду науки кримінального процесу не наділяли органи слідства функцією кримінального переслідування. Вчені-процесуалісти були зосереджені на дослідженні категорій «кримінальне переслідування», «обвинувачення», «кримінальний позов».

Науковці радянського періоду у поняття «кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим», вкладали як персоніфіковані, так і неперсоніфіковані ознаки. Процесуалісти пов'язували кримінальне переслідування із статусом підозрюваного, обвинуваченого, застосуванням щодо них заходів процесуального примусу.

На сучасному етапі розвитку науки кримінального процесу слідче кримінальне переслідування ототожнюється з порушенням кримінальної справи, у тому числі проти особи, винесенням актів обвинувального характеру, провадженням слідчих дій та застосуванням заходів процесуального примусу щодо певної особи, об'єктивним розслідуванням кримінальної справи, розкриттям злочинів.

Напрямами подальших наукових розвідок можуть бути наступні: 1) дослідження генези зарубіжного законодавства та теоретичних уявлень про кримінальне переслідування, яке здійснюється слідчим; 2) аналіз генези законодавства та теоретичних уявлень про кримінальне переслідування, що здійснюється іншими суб'єктами кримінального процесу.